

به نام حق تعالی

به نام حق تعالی

مدیریت جذب و هدایت نخبگان علمی در شرایط تحریم

دکتر علی مقداری^۱، دکتر سهیلا صلاحی مقدم^۲، دکتر فرناز معصومیان^۳

۱- استاد و معاون پیشین آموزشی دانشگاه صنعتی شریف

۲- استادیار و معاون پیشین آموزشی دانشگاه الزهراء (س)

۳- پژوهشگر هدایت شغلی و کاریابی نخبگان

بنیاد ملی نخبگان

1ST NATIONAL CONFERENCE ON
ELITE AFFAIRS

به نام حق تعالی

توسعه علم ، فناوری و اقتصاد مرهون تلاش ، پشتکار ، نوآوری و خودباوری نیروهای انسانی توانمند یک جامعه است.
به شهادت تاریخ ، نیروهای انسانی نخبه در هر جامعه جزو ارکان قدرتمند و ارزشمند آن به شمار میروند.

در این مقاله سعی شده با نگاهی متفاوت از تعبیر برخی از سیاستمداران و مسئولین کشور، به بحث پیرامون مدیریت جذب و هدایت نخبگان علمی ایران در شرایط تحریم، و ارائه راهکارهای مناسب جهت رقابت یا مبارزه معنی دار و منطقی با کشورهای رقیب در به غنیمت گرفتن نخبگان عملي کشورمان پردازیم.

به نام حق تعالی

برای قرن ها مردم فکرمی کردند که رشد و توسعه اقتصادی هر جامعه ناشی از بازی و تعامل بین کار و سرمایه است. اما امروز بر همگان ثابت شده که خلاقیت و نوآوری به عنوان تنها عامل تعیین کننده ، مهم تر از عوامل فوق در توسعه و پیشرفت هر کشور است. امروز در عصری زندگی می کنیم که کشورهای توسعه یافته و پیشرفته ای نظیر ایالات متحده آمریکا شرط بقای خود را در حفظ جایگاه رهبری علمی و اقتصادی جهان و رقابت با سایر کشورها، مبتنی بر نوآوری و خلاقیت های علمی و فنی می بینند.

در این میان مهمترین عامل را برای رقابتی نگه داشتن جایگاه علمی کشور خود، جذب نیروهای انسانی دانشمند و آموزش دیده در دانشگاه های برتر دنیا (فارغ از ملیت و عقاید و باورهای شخصی شان) می دانند. و برای این موضوع اذعان دارند که کشورها و دولت های رقیب نیز به نقش حیاتی نوآوری و خلاقیت در رقابت های جهانی واقفند. از این رو همواره نگران از دست دادن نقش و جایگاه مرکزی خود در نوآوری های علمی هستند، و برای حفظ این جایگاه به جذب سازمان یافته برترین ها و نخبه ترین نیروهای انسانی جهان که عمده ترین عامل نوآوری و خلاقیت هستند، روی می آورند.

دواستراتژي را در اين خصوص سرلوحه سياستهای ملی شان قراردادده اند:

يکي آنکه بطور مستمر دانشگاهها و پژوهشگاههای شاخص و برتر خود را براي آموزش و پرورش جوانان مستعد کشورشان در علوم و مهندسی و کسب مهارت های لازم براي حل مسائل پیچیده روزتجهيز، تقويت و آماده مي کنند

دوم آنکه شرایط مهاجرت دانشمندان، مهندسان، و فنآوران برتر کشورهای خارجي را براي جذب و کاردر شرکت های آمریکايي تسهیل مي کنند

با توجه به تجربه موفق غرب در حفظ و ارتقای جایگاه علمی خود در جهان بواسطه جذب، هدایت و پرورش دانشمندان نخبه جهان، برخی از سئوالهایی که در ذهن جاری می شوند عبارتند از:

وظیفه و روش ما برای دستیابی به جایگاه اول علمی در منطقه با توجه به سند چشم انداز ایران چیست؟

آیا با رها کردن نخبگان علمی مان به حال خود و کم توجهی به خواسته ها و نیازهای مشروع شان و مهاجرت های روزافزون دانشمندان می توان قلّه های علمی را فتح کرد؟

نقش ملت و دولت در جذب و دفع نیروهای تأثیرگذار علمی چیست؟

آیا برای رسیدن به جایگاه اول علمی در منطقه می توان همانند تیم های فوتبال از بازیکنان یا مربیان حرفه ای و مشهور خارجی هم بهره گرفت؟

آیا واقعاً با بزرگنمایی دستاوردها و کوچک نشان دادن پدیده مهاجرت نخبگان علمی به نوک قلّه خواهیم رسید؟

برای گذر در شرایط تحریم چه راههایی پیش روی ماست؟

چه باید بکنیم؟ چه نباید بکنیم؟ و چگونه با نخبگان علمی خود سخن بگوییم؟

برای کشورهای در حال توسعه مانند ایران، مهاجرت نخبگان علمی به تعبیری خروج سرمایه است. سرمایه ای از نوع نیروی انسانی ماهر! سرمایه‌هایی که همانند سرمایه‌های مادی نمی‌توان آنرا در گاوصندوق‌ها حبس و محافظت کرد تا تا از نگاه چشمان رقیب در به غنیمت گرفتندشان در امان باشند. هدایت، جذب و نگهداری نیروی انسانی مدیریت ویژه‌ای را می‌طلبد. این یک امر طبیعی است که بسیاری از انسان‌ها همواره به دنبال فرصت هستند؛ فرصت‌های مناسب برای زندگی و عمری سازنده‌تر؛ برای آرامش، آسایش، درآمد، و شغلی بهتر. این ویژگی ذاتی در تمامی انسان‌ها وجود دارد. گاهی اوقات افراد برای دستیابی به فرصت‌های پیش‌گفته از شهرها و ده‌های کوچک و بزرگ به شهرهای بزرگتر مهاجرت می‌کنند.

بطور کلی تحرک و جابجایی یکی از ویژگی‌های خدادادی و ذاتی در انسان‌ها به امید دستیابی به شرایط بهتر در زندگی است. آنچه که موجب اشکال و نگرانی است ناشی از بی‌برنامگی و کم‌توجهی مردم و مسئولین، و فراگیر شدن موج غیرمنطقی و غیرقابل کنترل برخی از این نوع مهاجرت‌ها است.

هدف رقیب از به غنیمت گرفتن نخبگان علمی چیست؟

بواسطه اختلافات شدید مابین آمریکا و ایران و تحمیل شرایط ناجوانمردانه تحریم بر کشورمان، بنظر می رسد یکی از اهداف کلیدی رقیب برای تضعیف توانمندی های علمی ایران، ایجاد تسهیلات لازم برای جذب و مهاجرت نخبگان علمی به کشورهای خود (به روش جنگ نرم) می باشد. چرا که با این اقدام به دو هدف استراتژیک دست می یابند: یکی تامین بخشی از نیازهای خود از طریق نیروهای انسانی دانشمند و ماهر برای حفظ جایگاه رقابتی شان در عرصه های جهانی، و دیگری تضعیف و ضربه زدن به جایگاه علمی ایران با کاستن تدریجی از نیروهای انسانی برتر، نوآور و توانمند و بویژه در شرایط تحریم. بطوریکه آقای بیل گیتس رئیس مایکروسافت در مقاله خود تحت عنوان **" چگونه آمریکا را در**

شرایط رقابتی نگه داریم؟ " به دولتمردان آمریکایی چنین توصیه میکند که:

" ما باید دانشجویان ماهر و برتر خارجی را تشویق کنیم که پس از فارغ التحصیلی در آمریکا اقامت گزینند. نیمی از دانشجویان مقطع دکتری در زمینه مهندسی و علوم کامپیوتر از کشورهای خارجی آمده اند. منافع ملی آمریکا ایجاب نمی کند که آنها را در اینجا آموزش دهیم و پس از فارغ التحصیلی به کشورشان بفرستیم!"

در این راستا جالب است که به برنامه سازمان یافته اداره مهاجرت آمریکا با هدف ارائه کارت اقامت دائم و تابعیت به نخبگان علمی خارجی تحت عنوان (**National Interest Waiver**) و براساس منفع ملی شان توجه ویژه نشان دهیم. [۲]

این برنامه سالهاست برای جذب نخبگان علمی و ماهر جهان از جمله برندگان جایزه نوبل و استادان و پژوهشگران برجسته و نامدار کشورها تا فارغ التحصیلان ممتاز دکتری با موفقیتی چشمگیر فعالیت دارد. شواهد بیانگر آن است که: مشابه چنین سیاستی را سایر کشورهای در حال توسعه و/یا توسعه یافته نیز نظیر مالزی، سنگاپور، کانادا، سوئد، استرالیا، آلمان و برخی کشورهای دیگر سالهاست که بطور جدی دنبال میکنند.

خواسته و نیاز انسان ها بطور اعم و نخبگان علی بطور اخص چیست؟

سلسله مراتب نیاز های انسانی (-1943 Maslow)

چنانچه تعصّب های شخصی و حرفه ای را کنار بگذاریم، بوضوح و به شهادت آمار پذیرفته شدگان هر سال در دانشگاه های برتر کشور میتوان مدعی این واقعیت شد که:

در دهه های اخیر و حال؛ درصد بالایی از باهوشترین و با استعدادترین دانشجویان و فارغ التحصیلان ایرانی به دلایل مختلف اقتصادی و اجتماعی به زمینه های علوم پایه، فنی و مهندسی، و پزشکی توجه ویژه ای نشان داده اند و شدیداً علاقمندند در مراکز علمی و تحقیقاتی نخبه پرور (نظیر دانشگاه ها، پژوهشگاه ها، صنایع نوین و دارای فناوری بالا) پیشرفته ایران و جهان مشغول به تحصیل و یا شاغل شوند. و در این جنگ نرم بیشتر از فارغ التحصیلان هر زمینه علمی دیگر در معرض شکارچیان خارجی نیروی انسانی نخبه و ماهر قرار دارند.

البته به هیچوجه منظور این نیست که از نخبگان علمی در سایر زمینه ها غافل شویم، بلکه منظور آن است که لازم است متناسب با تخصص ها، توانمندی ها، فرصت ها، و شدت و ضعف تهدید های پیش روی هر کدام، برای هر یک نسخه ای متفاوت را تجویز نمود.

از این رو، خواسته ها و نگرانیهای نخبگان علمی را می توان به شرح زیر خلاصه نمود:

- نگرانی از آینده شغلی و حرفه ای و کسب درآمد مطابق با شئون اجتماعی و توانمندی های علمی

- آینده کشور و چشم انداز آن

- امنیت شغلی و اجتماعی

- پیمودن مراحل ارتقای شغلی و حرفه ای بر اساس یک نظام شایسته سالارمبتنی بر عدالت

عوامل تأثیرگذار بر تصمیم یک دانشجو و یا فارغ التحصیل نخبه در خصوص مهاجرت را می توان در قالب هرم ماسلو

(عوامل جذب در کشور)

(عوامل مهاجرت از کشور)

خانواده

ادامه تحصیل

اشتغال

تشکیل خانواده

مسائل فرهنگی

روند کنونی و
نا امیدی از آینده

ادامه تحصیل

مسائل اقتصادی

آینده شغلی

مسائل اجتماعی

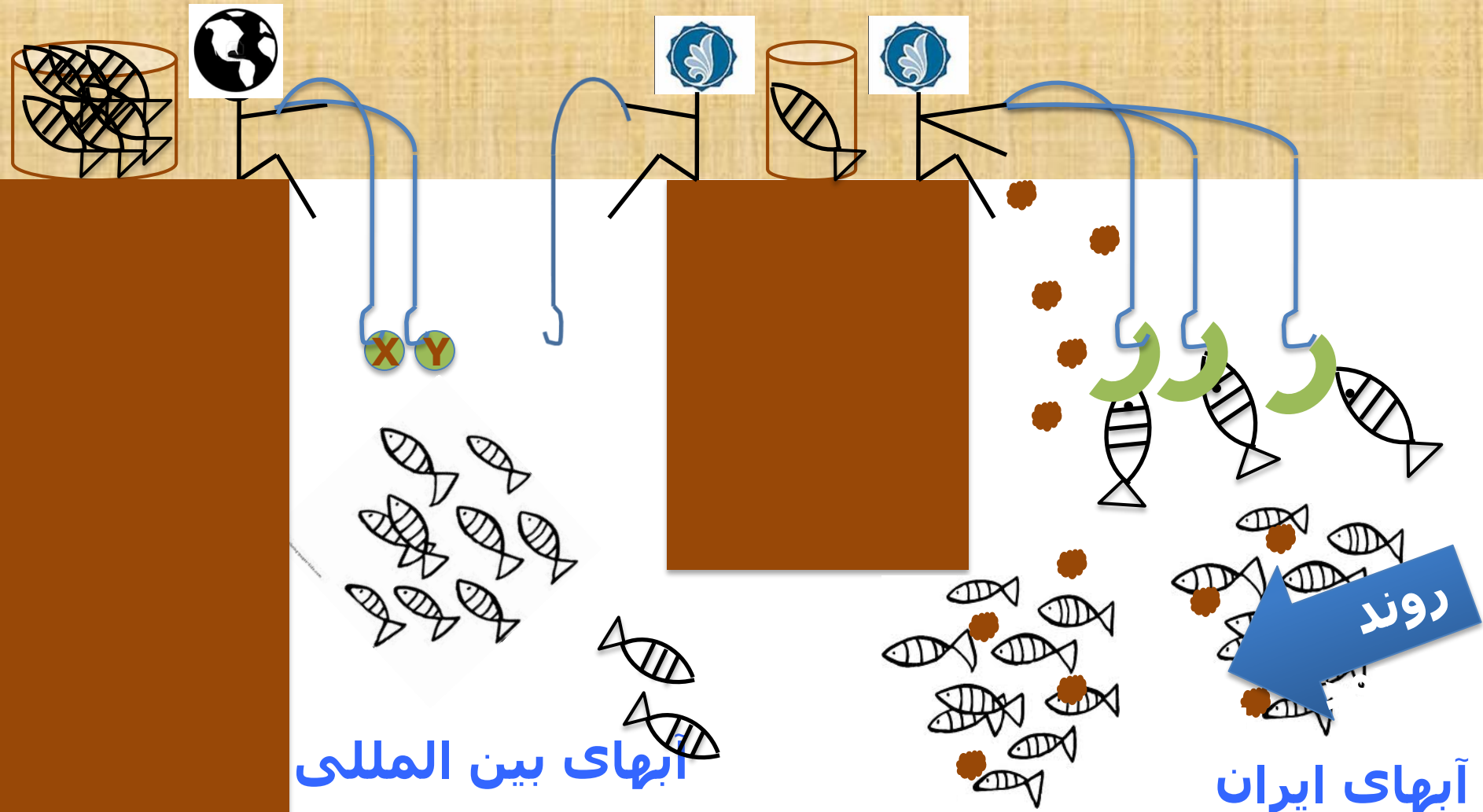
عوامل مؤثر در تصمیم گیری نخبگان به هنگام مهاجرت

1ST NATIONAL CONFERENCE ON
ELITE AFFAIRS

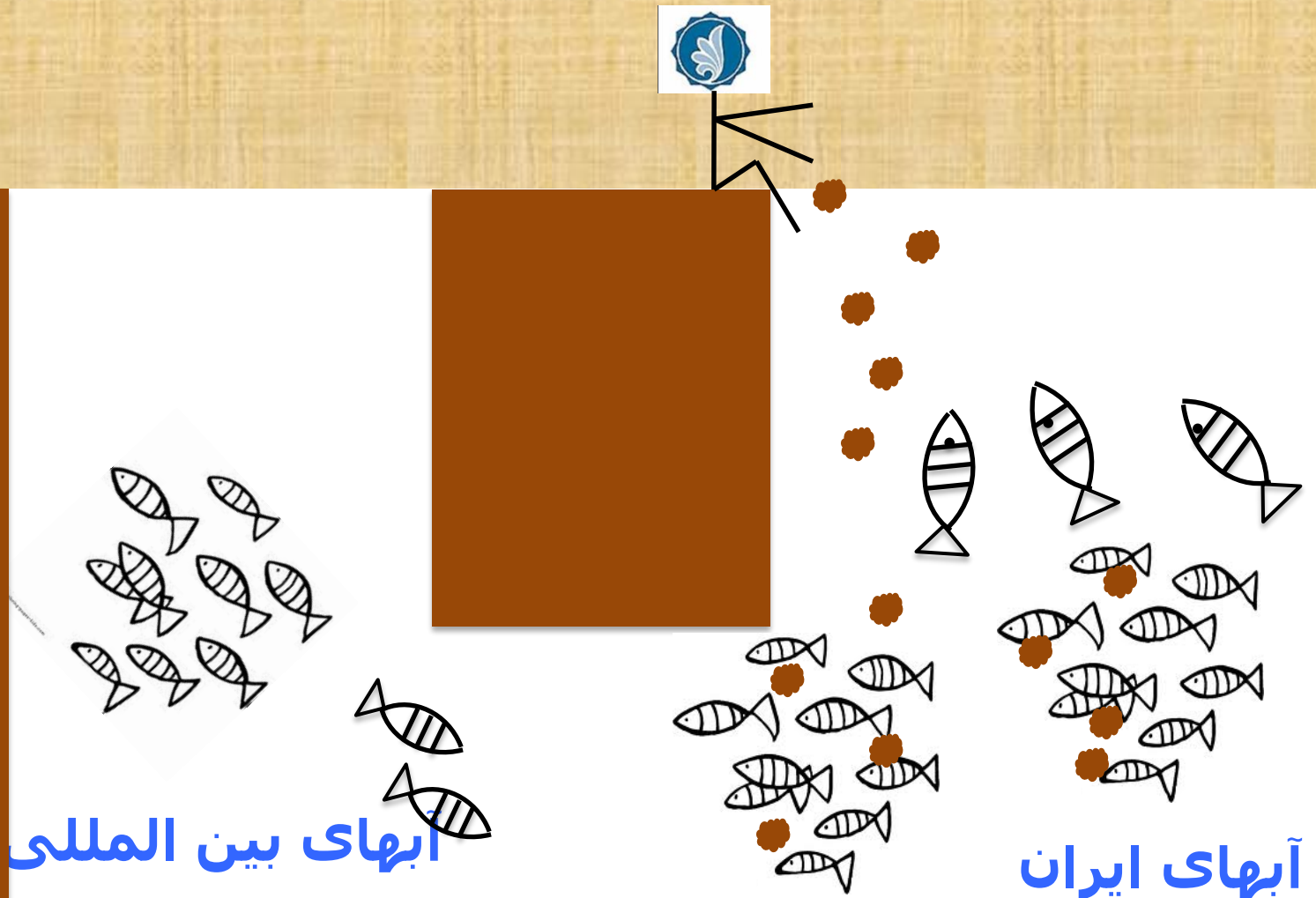
بنیاد ملی نخبگان

دینامیک حرکت نخبگان ایرانی پس از فارغ التحصیلی

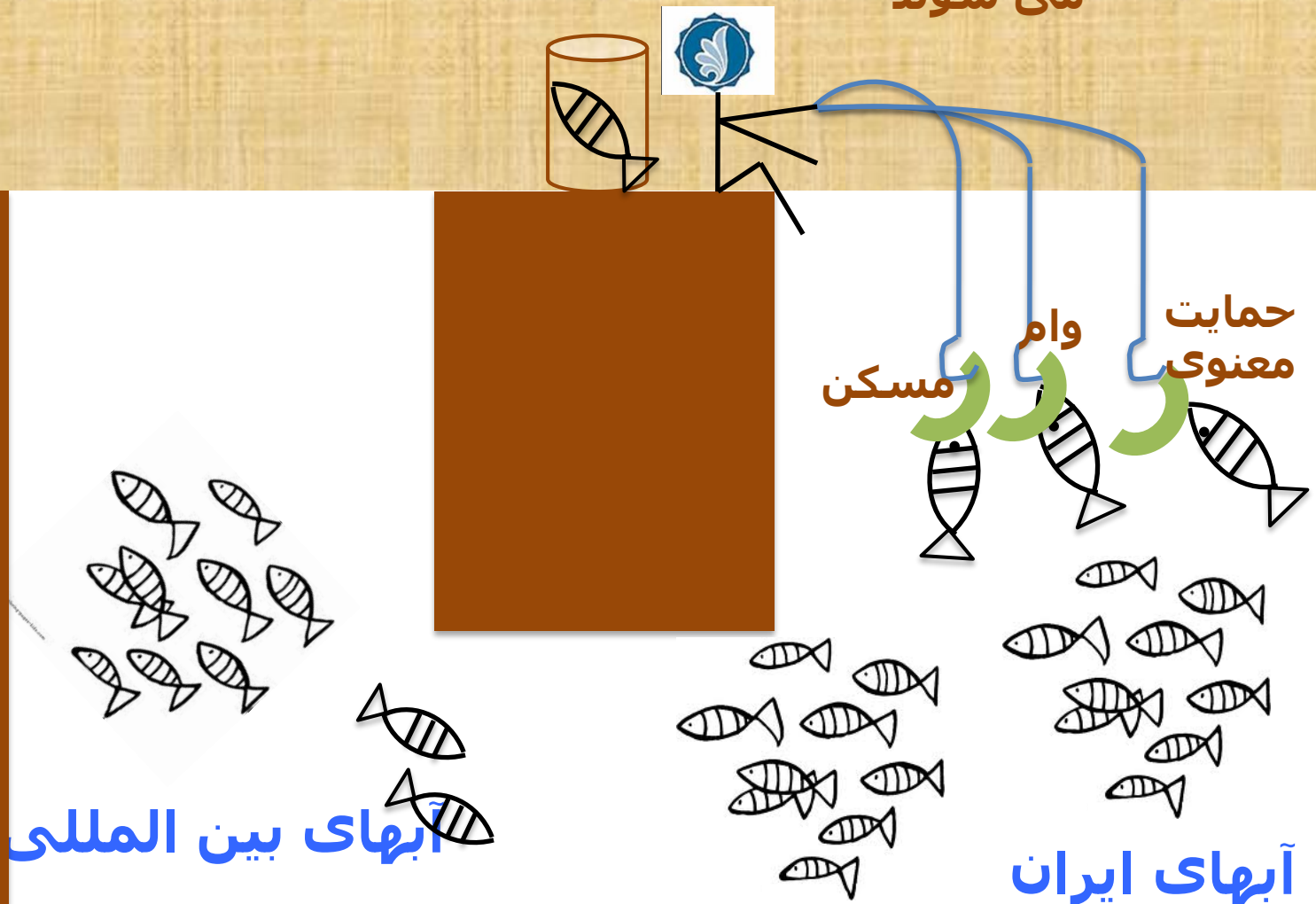
نکات قابل تأمل در جذب نخبگان

- اندازه تأثیر حمایت های مالی غیر هدفمند
- شناسایی نیازهای افراد تحت حمایت

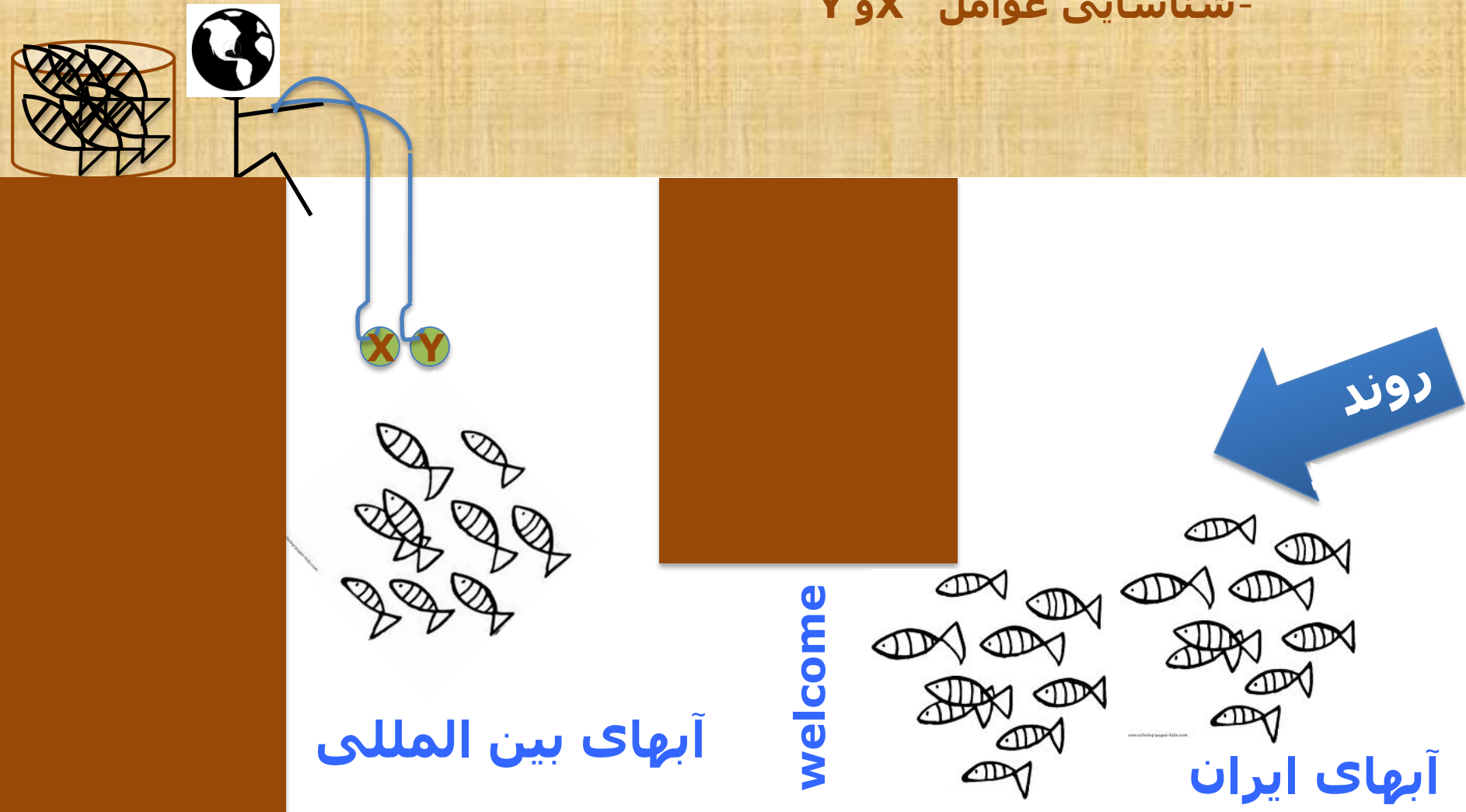
نکات قابل تأمل در جذب نخبگان

-اندازه تأثیر حمایت های مالی هدفمند
-شناسایی نیازهای افرادی که به واسطه این حمایت ها جذب
می شوند

نکات قابل تأمل در دفع نخبگان

- روند موجود مهاجرت در دانشگاه‌های نخبه پرور
- شناسایی عوامل دفع فارغ التحصیلان
- شناسایی عوامل X و Y

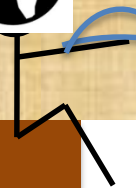

قدمهای قابل تأمل در تغییر روند موجود در مهاجرت نخبگان

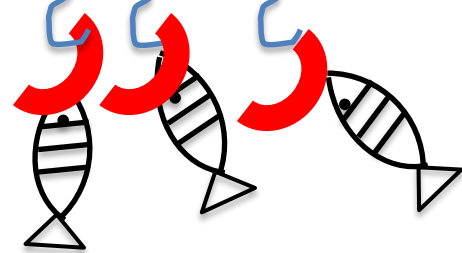
- بهینه سازی و هدفمند سازی حمایت ها توسط نیازسنجی

- هدایت شغلی و کاریابی مناسب

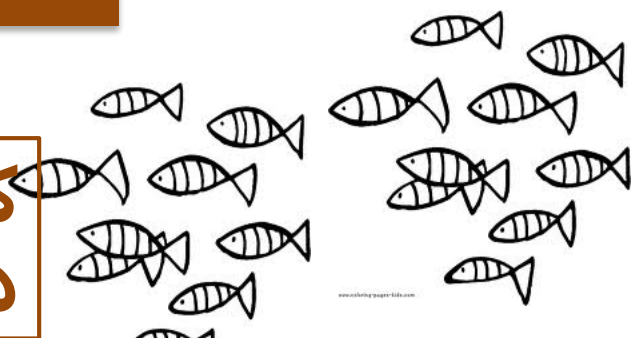
- شناسایی عوامل X و Y و اتخاذ تصمیمات متناسب

X Y

کانال
هدایت

پرداخت وجه پیگیری و مشاهده سامانه فراخوان سراسری مرکز جذب

لطفا مشخصات خود را بطور کامل وارد نمایید.

شرکت در فراخوان سراسری نیمه متمرکز جذب اعضای هیات علمی شهریور 91

پرداخت جهت

مبلغ 178500 ریال

مبلغ

توضیحات: مقتضایی که در سامانه ی فراخوان سراسری ثبت نام نموده و اطلاعات خود را تکمیل کرده اند 24 ساعت پس از پرداخت می توانند با مراجعه به سامانه ی فراخوان سراسری مرکز جذب و با استفاده از شناسه ی کاربری و رمز عبور خود نسبت به تعیین اولویت اقدام نمایند. در صورت داشتن هر گونه سوال با تلفن 021-88900021-5 تماس حاصل نمایند.

توضیحات

شماره ملی

شماره شناسنامه

نام

نام خانوادگی

پرداخت از طریق درگاه بانک سامان

بانک سامان

1ST NATIONAL CONFERENCE ON
ELITE AFFAIRS

بنیاد ملی نخبگان

مسیرهای پیشنهادی و تکمیلی برای جذب نخبگان علمی کدامند؟

- ایجاد ثبات در مدیریت های کلان و موفق مراکز علمی و دانشگاهی کشور. تغییر مدیران مراکز علمی و دانشگاهی نباید لزوماً با تغییر دولت همراه باشد. برای این منظور، همانطور که تایید انتصاب رؤسای دانشگاهها و پژوهشگاهها توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی صورت می گیرد، قبول استعفا و یا عدل رئیس قبلی نیز باید قبل از معرفی فرد جایگزین به همراه علل و ارائه مستندات لازم به تایید همین شورا برسد. تا حتی المقدور از برخوردهای جناحی و سلیقه ای در مدیریت مراکز علمی جلوگیری شود.
- مدیریت مراکز علمی و دانشگاهی نخبه پرور باید عاری از جناح بندیهای سیاسی، و فراجناهی باشند.
- ارتقای سیستم آموزشی و پژوهشی دانشگاهها بطوریکه فارغ التحصیلان کارآفرین پرورش یابند.
- **کاهش مقررات دست و پاگیر برای ادامه تحصیل و اشتغال نخبگان (حذف آزمون های مکرر ورودی)**
- اصلاح نگاه دولت و وزارت علوم به آموزش عالی. مشکل اشتغال و بیکاری در جامعه را نباید با افزایش بی رویه و بدون مطالعه و مستقل از نیاز ظرفیت دانشگاهها بویژه در تحصیلات تکمیلی به تعویق انداخت.
- حاکم شدن شایسته سالاری علمی در مدیریت و جذب اعضای هیأت علمی دانشگاهها و پژوهشگاهها و مراکز پیشرفته صنعتی.

- تسریع امور مربوط به جذب و بکارگیری نخبگان علمی و ارائه حداقل تسهیلات لازم در بدو اشتغال.
- سرمایه گذاری و ایجاد آزمایشگاه‌های ملی و منطقه ای با مأموریت‌های مشخص در کشور و با مشارکت دوست و همسایه.
- حذف گزینش عمومی نخبگان علمی برای مشاغل و مسئولیت‌های غیرنظامی و غیرحساس پژوهشی/دفاعی، و محدود کردن گزینش عمومی به ارائه فقط گواهی عدم سوء پیشینه متقاضی جذب در مراکز علمی/دانشگاهی، و پرهیز از اعمال سلیقه‌های غیرحرفه‌ای و شخصی در جذب اعضای هیأت علمی.

جمع بندی و نتیجه گیری

عواملی از قبیل ثبات در مدیریت های موفق مراکز علمی و دانشگاهی کشور، مدیریت فراجناحی مراکز علمی و دانشگاهی نخبه پرور، ارتقای سیستم آموزشی و پژوهشی دانشگاهها بطوریکه فارغ التحصیلان کارآفرین پرورش یابند، کاهش مقررات دست و پاگیر برای ادامه تحصیل و اشتغال نخبگان، اصلاح نگاه دولت و وزارت علوم به آموزش عالی، حاکمیت شایسته سالاری علمی در مدیریت و جذب اعضای هیأت علمی دانشگاهها و پژوهشگاهها و مراکز پیشرفته صنعتی، سرمایه گذاری و ایجاد آزمایشگاههای ملی و منطقه ای با مأموریتهای مشخص در کشور و با مشارکت کشورهای دوست و همسایه، تسریع امور مربوط به جذب و بکارگیری نخبگان علمی، حذف گزینش عمومی نخبگان علمی برای مشاغل و مسئولیت های غیر نظامی و غیرحساس پژوهشی/دفاعی، همگی نقش مؤثری در تسریع تحقق اهداف دولت در جذب و نگهداری نخبگان خواهد داشت.

بعلاوه، این اعتقاد وجود دارد که هر نخبه علمی با هر عقیده و اعتقادی در چهارچوب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران وقتی قرارا بر فرار ترجیح داده (بویژه در شرایط تحریم) و با تمام وجود در خدمت ارگان های دولتی و غیردولتی کشور است، یک بسیجی تمام عیار و وطن پرست بوده، و شایسته عزت و احترام است و نباید با دسته بندی های سیاسی و غیر حرفه ای موجبات دل سردی وی برای خدمت به کشور فراهم شود.

متشکره